

**VLADIMIR AXIONOV — IPOSTAZELE MANIFESTĂRII
PROFESIONISTE**

VLADIMIR AXIONOV — ASPECTS OF HIS PROFESSIONAL SKILL

ELENA NAGACEVSCHI,

cercetător științific superior, doctor în studiul artelor,
Institutul Patrimoniul Cultural al Academiei de Științe din Republica Moldova

Articolul prezentat este o ofrandă de comemorare și recunoștință marelui Învățător, Mentor, Conducător științific, Savant și Fondator al școlii de muzicologie din Republica Moldova care s-a format și a transmis elevilor săi tradițiile distinse ale Conservatoarelor din Chișinău și din Moscova. Se etalează maniera sa de lucru în calitate de cadru didactic, științific, administrativ: riguros cu studenții, protector cu doctoranzii, tacticos cu subalternii, muncitor neobosit în toate domeniile oferite de profesie, marcate adânc de prezența lui. Se menționează

influența stilului său de muncă asupra discipolilor, fie aceștia interpreți sau muzicologi, profesori sau cercetători științifici.

Cuvinte-cheie: profesor, muzicolog, stil pedagogic, formarea aptitudinilor, conducător științific, discipol, domeniu de cercetare, comunicare științifică, doctorantură, susținerea tezei de doctor habilitat, culegere de articole, prorector

The present article is meant to pay homage and gratitude of the memory to the great Teacher, Mentor, Supervisor, Scholar in musicology of the Republic of Moldova, who had been educated and had also conveyed to his followers the distinguished traditions of the Conservatoires from Chisinau and Moscow. The author speaks about his teaching style, scientific and administrative work. He was severe to students, solicitous to post-graduate students, tactful to subordinates, an indefatigable toiler in every field offered by his profession, that was deeply marked by his presence. The influence of his way of working with his disciples, performers or musicologists, teachers or research scientists is also discussed in this article.

Keywords: professor, musicologist, teaching style, formation of abilities, scientific supervisor, disciple, fields of research, scientific paper, post-graduate studies, defence of a Doctor's degree thesis, collection of articles, prorector

Înainte de a exprima cuvinte de recunoștință Învățătorului Vladimir Axionov, să-i amintim pe cei care l-au format ca Om, ca Muzician, ca Muzicolog.

În primul rând, pe părinții: mama, Lidia Alexandrovna Axionova (Iacovleva), prorector pentru lucru științific și didactic de neuitat al Institutului de Stat al Artelor G. Musicescu (actualmente Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), fiică și nepoată de muzicieni. În memoria foștilor studenți a rămas în special prezentă la toate concertele susținute de ei, în rând cu somitățile mondiale; tatăl, Veaceslav Nikolaevici Axionov, Artist Emerit în Artă al RSSM, a fost regizor al Teatrului Dramatic Rus A. P. Cehov.

O amintim la fel și pe prima profesoară și prietenă de familie, Tatiana Alexandrovna Voițehovskaia cu care, între anii 1957–1968, Vladimir Axionov a studiat pianul la Școala de Muzică E. Coca (actualmente divizată în două licee de muzică: C. Porumbescu și S. Rahmaninov). Și astăzi, după 40 ani, memoria mamei autoarei acestor rânduri, I. F. Borisova, pe atunci tânăr pedagog al secției *Pian special* la Colegiul de muzică Șt. Neaga care a asistat și la acel examen de absolvire în clasa *Pian* a Școlii de Muzică E. Coca, păstrează amintirea evoluării «fiului Lidiei Alexandrovna». Un băiat de clasa a 10-a la instrument s-a impus comisiei de examinare severe și publicului versat profund în materie (!) ca un pianist matur, cu o viziune proprie, concludentă și extrem de impresionantă a Sonatei nr. 2 de S. Prokofiev, una dintre cele mai «spinoase» în literatura pianistică mondială.

În anul 1968 V. Axionov se înscrie la Institutul de Arte de la Chișinău unde studiază deja în paralel două specialități: muzicologie și pian. După absolvirea anului I se transferă la Conservatorul P. I. Ceaikovski din Moscova unde studiază specialitatea Muzicologie în anii 1969–1974. Numele profesorilor lui de la Chișinău și Moscova stârnesc și invidie, și admirație tot mai mare.

La Chișinău pianul continuă să-l studieze cu T. Voițehovskaia. Istoria muzicii îi este predată de Alexandr Vladimirovici Abramovici, muzicologul-legendă (tatăl admirabilului muzicolog Elena Alexandrovna Abramovici care ne-a furnizat cu amabilitate informații ce urmează privind familia sa). A. V. Abramovici a fost nepotul celebrului fondator al

literaturii evreiești Mendele Moïher Sforim. Numele bunicului în idiș înseamnă «vânzător ambulant de cărți» — așa era porecla și pseudonimul literar al lui Șolom-Jacob Abramovici care răspânda cultura în popor, ducând cărți cu o căruță mică în orașe și în sate (este de menționat că Șolom Aleihem, celebrul scriitor evreiesc, îl considera «părintele» său literar). Asemenea bunelului, Alexandr Abramovici aducea ambianța operei europene în clasele de studii ale Institutului de Arte, prelegerile lui fiind transformate în adevărate concerte, toate partidele din opere și romanțele le interpreta ca un cântăreț, cu acompaniament propriu. Cum își va ilustra prelegerile D-l Axionov? Printr-un salt instantaneu se transfera de la masa de lector la pian și... degetele i se înfingeau în clape, de parcă mâinile-i de pianist «ar fi pândit răbdător», asemeni unui animal de pradă, momentul potrivit când puteau «întrerupe» lectorul și prinde, în sfârșit, la viață proprie — se cânta totul pe re rost, cum altfel?!

Armonia o studiază sub conducerea compozitorului Solomon Moiseevici Lobel, în viitor unul dintre «obiectele» favorite de studii în domeniul simfonismului din RSSM, iar Solfegiul îl face cu prima femeie-compozitoare din republică, Zlata Moiseevna Tkaci. Ar fi inutil să amintim că și acești mari muzicieni devin prieteni de viață ai familiei Axionov. Vladimir Axionov nu-și afișa relațiile amicale, ci doar devenea de neînlocuit în momentele cruciale ale vieții celor care intrau în orbita lui. Când plecase din viață muzicologul și lectorul de vază, Efim Marcovici Tcaci (unul dintre primii care au introdus în circuitul științific din țară numele lui Dimitrie Cantemir-muzicianul), văduva acestuia, d-na Zlata Tkaci, a exprimat dorința de a-i onora memoria, luându-și rămas bun de la el și după ritualul iudaic, dar și după cel ortodox, respectat atât de inimos în Moldova, și anume cu un praznic pentru mort, în organizarea căruia i-a ajutat d-l Axionov. Când, după aceeași tradiție, ne luam rămas bun și de la ea, Vladimir Axionov a fost acela care a introdus note luminoase în orațiile funebre, înseninându-le memoria colegilor plecați în lumea celor dreți.

Dar să revenim la anii lui de studii. Școala pianistică din Moldova a suferit o pierdere, realmente, irecuperabilă, dar cu atât mai mare era să fie achiziția muzicologiei noastre, căci tradițiile școlii muzicologice moscovite sunt recunoscute în întreaga lume și rămân a fi de o autoritate incontestabilă în țara noastră de un secol și jumătate. Istoria muzicii universale V. Axionov a studiat-o cu Sofia Nikolaevna Pitina, Tamara Erastovna Țîtovici, Israel Vladimirovici Nestiev, Boris Mihailovici Iarustovski, Istoria muzicii ruse cu Alexei Ivanovici Kandinski, Iuri Vladimirovici Keldîș, Evghenii Mihailovici Levașov, iar perioada de la «confluența secolelor XIX–XX» (care va fi o perlă și în șiragul prelegerilor d-lui Axionov la Istoria muzicii universale în Conservatorul Moldovenesc de Stat, actualmente AMTAP) cu Elena Ghenadievna Sorokina. Profesorii lui la disciplinele muzical-teoretice au fost: Nina Sergheevna Kacialina (Solfegiul), Stepan Stepanovici Grigoriev (Armonia), Evghenii Vladimirovici Nazaikinski (Formele muzicale), Vladimir Vasilievici Protopopov (Contrapunctul), majoritatea numelor fiind cunoscute tinerilor muzicologi din Moldova după manualele la disciplinele numite. Calitățile pianistice ale studentului din Moldova de asemenea nu au rămas fără atenție la Conservatorul din

Moscova, profesor fiindu-i șeful catedrei Pian obligat Mihail Gheorghievici Sokolov, Maestru emerit al artelor din Federația Rusă¹.

Doctorantura la Conservatorul din Moscova (1974–1977) impunea o responsabilitate colosală, dar și fericirea de a lucra sub supravegherea unui conducător științific de o erudiție, atenție și generozitate care o făceau Instruitor ideal în lumea științei, Nadejda Sergheevna Nikolaeva, istoriograf al muzicii cu renume mondial și autoritate neclintită printre colegii de breaslă. Tradițiile Ei anume D-l Axionov le-a transmis, ca și comoara cea mai de neprețuit, tuturor doctoranzilor săi, încurajându-i pe fiecare în parte în abordarea unor teme de pionierat de un spectru nelimitat, în fiecare teză înaintată pentru obținerea primului grad științific.

Recenziile D-lui Axionov, de altfel, și ale tuturor colegilor noștri mult stimați (iar între ei sunt și discipolele lui strălucite, Victoria Tcacenco și Violina Galaicu ale căror nume sunt deja notorii în muzicologia națională), la tezele de doctor și doctor habilitat au devenit și rămân un obiect de studii pentru noi, cei cu studii la conservatorul și doctorantura de la Chișinău, modele de perspicacitate, exhaustivitate și echilibrare în expunerea remarcilor critice, modele la care ne orientăm când dăm și noi cu opiniile.

Teza de doctor a lui Vladimir Axionov *Simfonia vest-europeană a anilor 1920–1930 în lumina tendințelor stilistice ale timpului* l-a făcut coautor al unor somități ca Boris Mihailovici Iarustovski și Mark Ghenrihovici Aranovski la capitolul *Simfonia* al monografiei enciclopedice *Muzica secolului al XX-lea*. Cu o asemenea apreciere înaltă a calităților profesionale, Vladimir Axionov avea toate premisele să ocupe un loc onorabil la catedra de Istoria muzicii la Conservatorul din Moscova, una dintre cele mai prestigioase universități muzicale din lume. El însă revine la prima sa *Alma mater*, la Institutul de Arte din Chișinău și ne aduce și o «achiziție» inestimabilă, tânăra sa soție, Svetlana Victorovna Țircunova. Dumneaei îi face fericiți pe toți acei care au onoarea de a studia cu ea disciplinele muzical-teoretice, dar și (prin propriul exemplu imperceptibil) modul de a se impune în societatea științifică și pedagogică elevată — calități ale unui veritabil Instruitor cult și demn de toată admirația molcomă pe care cultura belarusă le-a împărtășit și Moldovei.

Stilul pedagogic al d-lui Axionov era, în unele aspecte, similar, în altele — cu totul diferit. Am făcut cunoștință cu el de mai multe ori, în circumstanțe diverse: fiind abiturientă, am înghețat de frică sub privirea lui de examinator-vasilisc. Ca o studentă de rând — uluită de complexitatea, profunzimea și valoarea științifică a prelegerilor, ținute la nivel de comunicări la conferințe internaționale, conspectam la viteză cosmică fiecare cuvânt, cu frica de a scăpa irecuperabil măcar unul! Studenții care conspectează prelegerile, mai scapă câte un cuvânt, mai ales dacă nu au pregătire profesională necesară, mai opresc vecinii din scris. Eu una mai repetam o dată pentru acela, cu explicații necesare, — grupa relaxa mâinile 3 secunde, informația se prindea mai bine în memorie. Colocviile și examenele de an se petreceau într-o ambianță mai binevoitoare și

---

¹ Ținem să reproducem cât mai cert informațiile furnizate cu amabilitate de d-na S. Țircunova. Unele informații au fost precizate grație ajutorului amabil al d-nei G. Cocearova.

cu rezultate mai satisfăcătoare, decât în cazurile, când colegii de grupă se răsteau la cei ce îi abăteau de la idee (se mai întâmpla, când în grupa muzicologi și compozitori venea un membru cu nivel de pregătire la literatură muzicală cu mult inferior, solicitat de specificul specialității interpretative, ca instrumente populare, spre exemplu. O tortură pentru studenți versați, dar și prilej de însușire a unui stil pedagogic democratic în lucru cu cei care nu știau ceva — receptate direct de la conducătorului meu științific!).

La D-l Axionov nimeni nu întrerupea prelegerea: colegii l-ar fi sfâșiat pe loc (și eu prima!) pentru că pierdeau firul conceptual. Se lăsau spații goale în conspecte. Iar după prelegere profesorul (nici urmă de oboseală sau nemulțumire!) ne ajuta să le completăm — ținea minte pe de rost toată improvizarea de la lecție! Improvizare anume — fiindcă dicta direct din gând! Îi era indiferent, să țină o prelegere improvizată sau să respire — de procesul de respirație nu obosești! Iar după ce timpul nostru oficial de două ore academice, transformat, la implorările noastre (Marina Stoianova, fiica renumitului savant Petru Fiodor Stoianov, Mihail Afanasiev, actualmente compozitor novator, și autoarea articolului de față), în cele două astronomice, expira definitiv, 30–40 minute nu eram în stare să ținem stilourile în mâini, în pofida «antrenamentelor» de pianiste (M. Stoianova și cu subsemnata), regretând doar că nu făcuserăm la școală studii de stenografie.

Nu am avut ocazia să-i susțin examene anuale, despre ele mi-a povestit sora mai mică care i-a fost și ea studentă. De altfel, legende despre d-l Axionov-examinatorul circulau de la studenții anilor precedenți la cei ai anilor următori. Aceștia, îngroziți, se apucau de manuale, enciclopedii, monografii nu înainte de examene de an, ci în vacanță, înainte de anul de studii, înainte de prelegeri!

Conspectele prelegerilor D-lui se transmiteau între muzicologi din mână în mână ca și cărțuliile tipografiei clandestine (deși nu conțineau nimic din literatura prohibită a disidenților, ci anume idei științifice profunde, exhaustive, exprimate într-o formă cât se poate de concisă, cu prescurtări maximal posibile ale cuvintelor), ba mai mult, erau împrumutate și apoi răpite, ca și cum ar fi niște timbre rare! La fel și biletele de examene, compuse de el (ulterior și de subsemnata, urmând indicațiile lui) pentru muzicologi și compozitori, nu presupuneau o tocire tâmpită a conspectelor, nici cititul manualelor «pe diagonală», «de la – până la», ci îndreptau gândul analitic al viitorilor profesori, critici ai artei muzicale, savanți. Testele la muzică erau primite nu de un profesor, ci de un «balaur cu nouă capete» — pentru toți cei examinați avea un caietel special unde însemna leitmotivele și temele muzicale nerecunoscute, și studentul, fie muzicolog, fie interpret, nu primea nota la examen de an până când nu susținea testul muzical la toate temele muzicale învățate insuficient. Această metodă asigura o perfectă formare a aptitudinilor pregătirii pentru testul la muzică și pentru examenul de stat, unde se verifică cunoștințele obținute de studenți în toți anii de studii și, de aceea, nici un interpret, ca să nu mai vorbim de muzicologi și compozitori, nu scăpa de exigența protectoare a Profesorului.

Cu atât mai mare era onoarea să intri în rândurile doctoranzilor lui, iar să obții de la el o invitație în doctorantura Academiei de Științe din Republica Moldova era egalabil doar cu o invitație de participare la programul de pregătire cosmică din partea lui Iuri

Gagarin! Mult timp nici nu ne venea a crede în realitatea acestor oferte! Era (și rămâne!) o responsabilitate atât de enormă, o încredere atât de mare din partea Învățătorului, încât e nevoie de o viață pentru ca să o justifici.

Să nu uităm că pentru abiturienți nu era un simplu examinator terifiant, ci «groaza nopții», iar studenții tremurau la ecoul vocii lui pe coridoarele etajului al doilea al Conservatorului, înfricoșați ca de «leii care mugit-au», căci «îi rămâneau datori cu 12 leitmotive din Wagner, ce oroare, unde să mă ascund ca să nu mă vadă, am avut concert academic, încă n-am dovedit să le-nvăț, el mă ține minte!».

Iar pentru doctoranzi și subalterni s-a dovedit a fi «ca un tată», explica, «ducea de mână» prin labirinturile domeniului de cercetare (de sine stătător, se presupunea!), avea grijă să nu rămână nimic «obscur» în explicații (nu te «decapita», dacă îndrăzneai să precizezi ceva, pentru a fi sigură că ai înțeles totul cert, ba din contra, te încuraja tacticos să treci peste groază și sfială, să-i vorbești «ca de la egal la egal!»), în clipe de răgaz mai și glumea, zâmbetul lui era semn de încredere maximă.

Până la Dl Axionov am făcut cunoștință cu două metode de conducere științifică: unii profesori (ca mult regretații Lev Ivanovici Adam și Gleb Simonovici Ceaicovschi-Mereșanu) își dădeau bine seama că să scrii o teză de an sau o teză de licență fără asistența grijulie a conducătorului științific, fără ca el să te ajute să-ți formezi aptitudinile necesare, e imposibil, alții (lectori străluciți, erudiți în materie, de altfel) îi lăsau pe studenți să-și demonstreze incapacitățile «cum îi duce capul».

Când am început să lucrez în calitate de cercetător începător, alături de Dl Axionov, eram sută la sută sigură de două lucruri: 1). Specialitatea D-lui este câmpul în care intră ca segment îngust și tema tezei mele de doctorat, și 2). Are în palmares cel puțin 10–15 doctoranzi cu susțineri reușite în același domeniu de cercetare! Am avut mai mulți profesori de specialitate la Pian care considerau că doar nervozitatea lor fățișă îi face pe elevi să se simtă «dezghețați» la instrument în timpul examenului. Realmente însă elevii sensibili intrau în panică și pierdeau 60–80 la sută din cele obținute la penultimele repetiții. Înainte de susținerea tezei de doctorat, supraveghindu-mi procesul de elaborare a tacticilor defensive, Conducătorul meu științific lucra cu mine mai calm decât la prima etapă a alegerii strategiilor abordării temei tezei de doctorat. Și doar după susținerea tezei, după ce am ieșit definitiv din «coconul» studentesc și m-am adaptat puțin la «spațiul cosmic» al Academiei de Științe, am aflat că Profesorul meu se preocupă, în special, de domeniul muzicii simfonice moderne (avea deja până la 90 de titluri, în total, actualmente, sunt mai mult de 100!), că tema mea nu a fost studiată de el niciodată până la momentul când ne-am apucat de ea împreună și, mai mult, eu am avut onoarea excepțională de a fi prima dintre doctorandele lui!

În decurs de 20 ani (1992–2012) a fost unicul doctor habilitat în muzicologie, și era o situație cât se poate de naturală, nimeni nu focaliza atenția asupra acesteia, ceea ce relatează de faptul cât de puțin valora pentru Dl Axionov «alaiul cu fanfară» (ca titlul de *Om emerit*, 1999 sau medalia *Meritul civic*, 2011) în comparație cu lucrurile reale care trebuiau să fie făcute în intervale extrem de compacte de timp și la un nivel profesional superior. Și orișicine putea să intre, între timp, în biroul lui de prorector; documentul și

stiloul imediat și imperceptibil erau puse la o parte pe masa de lucru și... parcă a intrat în acest birou cu două minute înaintea dvs. anume pentru a rezolva împreună cu dvs., într-o ambianță calmă de lucru, problemele lui cu dvs., ale tuturor în comun. Și se rezolva pe loc, chiar dacă pe masa lui era o sumedenie de hârtii și își așteptau soluționarea la fel de ardentă mormane de sarcini administrative, didactice și științifice, dvs. și problema dvs. erați prioritare pentru prorectorul V. Axionov, iar mormanele lui nici nu le-ați fi sesizat.

Și cu atât mai mare este bucuria cu care îi salutăm pe toți acei care s-au raliat cohorței noastre mândre de «axionoviști», elevi și doctoranzi. Vai, numărul acestora din urmă, aflat în creștere sigură și permanentă, s-a curmat brusc... și de acum înainte vom fi doar noi, cei opt doctoranzi și cei șase doctori «din pepinierea lui Axionov». Aceștia suntem, din «prima recrutare», Elena Nagacevschi (1996); la fel, tăcuta mândrie și bucurie a sectorului Muzicologie, eleva D-nei Țircunova la teza de licență, Alina Pereteatco (1997); de decizia ei de a părăsi AȘM și a reveni la munca de cadru didactic până acum regretă toți acei care au cunoscut-o, punând-o pe o treaptă cu Violina Galaicu (prima dintre cei chemați de D-l Axionov în componența noului sector Muzicologie, ei i-a încredințat și conducerea acestuia când a plecat la postul de prorector lucru didactic) și Victoria Tcacenco (deși este ultimul element alăturat componenței noastre, dar și unul de elită — nu mai obosești să înveți de la aceste discipole ale lui Axionov); dar cu atât mai mare norocul copiilor și părinților acestora, la care a revenit Alina Pereteatco, căci este și ea o Profesoară și Instruitoare înnăscută. Conspectele ei, cele mai complete, s-au învrednicit și ele de onoarea de a fi împrumutate și răpite în promoția anterioară celei căreia aparține subsemnata — Alina Pereteatco susținea examenul său de stat fără ele, ținând în memorie vocea profesorului de la prelegeri la fiecare temă. Bine că Nicolai Dmitrievici Sebov care ne ținea prelegeri la Istoria muzicii ruse, nu ne permitea să conspectăm, ne antrena să memorăm totul «din glas», fără repetări.

Și speranțele noastre nerealizate, Elena Lungu-Belcicov și Iulia Cibotaru ale căror teme au rămas neînfăptuite după plecarea lor din doctorantură. În schimb, ca o eternă consolare în pierderi atât de irecuperabile ale colegelor și prietenelor, ni s-a raliat Parascovia Rotaru (2004); spre diferență de noi, doctorandele precedente care, la un nivel calitativ nou, în concordanță cu cerințe mai riguroase și în termeni de timp la fel de riguros restrânși, am continuat propriile investigații, începute în teze de licență!) i-a fost propusă una dintre cele mai complexe teme — și a reușit să o realizeze în ciuda tuturor încercărilor la care a fost supusă de destin! În pofida faptului că sfera intereselor ei științifice se află într-un domeniu de cercetare cu totul diferit, pe care îl și explorează actualmente în regim absolut autonom, deoarece nu putem să-i venim în ajutor, sugerându-i soluții posibile, ci ea ne dă consultații, la nevoie, cu generozitate și delicatețe.

Anatol Cazacu a susținut teză de doctor după 10 ani de muncă asiduă (2010), demonstrând prin fapt că și reprezentantul catedrei Instrumente aerofone și de percuție poate să ajungă pe o tablă cu un muzicolog-cercetător înnăscut, dacă urmează stăruitor toate recomandările conducătorului științific — căci susținerea lui a avut loc în aceeași zi cu susținerea exemplară a tezei de către Elena Sambriș. Au urmat susținerile unor teze complexe, cu teme aprofundate ca și materie muzicologică, autorii fiind Ruslana Roman

(2011) și Vladimir Andrieș (2012), în cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Acolo, unde se păstrează cu sfințenie memoria altui prorector, Lidia Alexandrovna, acolo, unde, după prezentarea la AȘM a dării de seamă pentru anul 2012 despre lucrul științific îndeplinit, revenea grăbit prorectorul Vladimir Axionov, acolo, unde nu va mai reveni, dar de unde nu va mai pleca nicicând memoria lui înseninătoare. Ceea ce nu înseamnă că s-a curmat și creșterea noastră profesională, din contra, Profesorul nostru continuă să ne conducă prin operele sale (în baza lor urmărim elanul lui profesional și conceptual de o consecvență unică! Ponderea reală a cercetărilor lui științifice, valoarea lor pentru muzicologie, atât națională, cât și internațională, necesită un articol aparte în baza studierii meticuloase a acestei materii realmente imense).

Suntem mândri și fericiți să purtăm răspundere pentru munca noastră față de memoria lui luminată. Nu deplângem plecarea lui subită, ci ne bucurăm că l-am cunoscut și am fost onorați de atenția și grija lui, de munca lui în a ne forma. Fără persoane de tipul Profesorului și Instruitorului nostru, muzicologia ca și știință elevată din Moldova ar fi dispărut înainte de a se înfirișa.